Faculty of Letters Journal of Social Sciences

| cujos.cumhuriyet.edu.tr | Founded: 1982 Available online, ISSN: 1305-5143 Publisher: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Between Virtue and Narrative: Thinking About Philosophical Counseling Through the Ethics of Alasdair MacIntyre

Ferdi Selim[1,a,*]

[1] *Department of Philosophy, Faculty of Letters, Sivas Cumhuriyet University, Sivas, Türkiye*
**Corresponding author*

Research Article

History

Received: 23/01/2026
Accepted: 15/03/2026

ABSTRACT

Alasdair MacIntyre is a thinker who has distinguished himself in contemporary philosophy with his moral proposition. He points to the crisis of the modern world through the withdrawal of virtue ethics from practice. Clearly, according to him, sentimental ethics and Kantian deontological ethics separate people from their traditions, practices, and virtues in terms of their roots and traces. MacIntyre seeks to re-functionalize these concepts. His starting points are classical virtue ethics, particularly Aristotle and the medieval thinker Thomas Aquinas. The Scottish philosopher takes Aristotle's view, which accurately assesses the relationship between virtue, practice, and purpose (telos), and applies it to everyday problems. Aquinas and the medieval understanding of virtue stand out with their idea of a quest and journey, which allows them to assert that human life has a certain narrative unity. Thus, the self is linked to a character, and its unity is presented as the unity of character demanded by the narrative. The construction of personal identity revolves around the question of "what is a good life?" and is based on a structured narrative for the formation of personal identity. Finally, MacIntyre's philosophy stands out as a powerful potential for philosophical counseling due to this possibility. In this study, MacIntyre's philosophy will be examined through his ethically based teachings on understanding the concept of the subject, its self, behaviors, and actions. The contributions of evaluating the client's identity, tradition, and narrative within an ethically integrated framework to this new field of philosophical counseling will be discussed.
Key Words: MacIntyre, virtue ethics, practice, tradition, narrative, philosophical counseling.

Copyright

This work is licensed under Creative Commons Attribution 4.0 International License

Erdem ve Anlatı Arasında: Alasdair MacIntyre Etiğiyle Felsefi Danışmanlığı Düşünmek

ÖZ

Alasdair MacIntyre, çağdaş felsefede ahlaki önerisiyle öne çıkmış bir düşünürdür. Erdem etiğinin pratik hayattan çekilmesiyle modern dünyanın krizine işaret etmektedir. Açıkçası ona göre duygucu etik ve Kantçı ödev etiği bu konuda insanları bir kök ve iz olması bakımından gelenek, pratik ve erdemlerinden ayrı bırakmaktadır. MacIntyre, ilgili kavramları yeniden işlevsel kılmak istemektedir. Bu görüşte hareket noktası Klasik erdem etiği özellikle Aristoteles ve Orta Çağ düşünürü Thomas Aquinas olmuştur. İskoç filozof, Aristoteles'in görüşünü 'iyi' kavramı hakkında açıklama yaptığı sırada erdem, pratik ve amaç (telos) arasındaki ilişkiyi yerli yerinde değerlendirmesi kanaati üzerinden alır ve günlük sorunlar için kullanır. Aquinas ve Orta Çağ erdem anlayışı ise, insan yaşamının belirli bir anlatı birliği olduğunu iddia etmesini sağlayan bir arayış ve yolculuk fikriyle öne çıkmaktadır. Böylece benlik bir karaktere bağlanır ve onun birliği, anlatının talep ettiği karakterin birliği olarak verilir. Kişisel kimliğin inşası, "iyi bir yaşam nedir?" sorusu etrafında döner ve kişisel kimliğin oluşumu için yapılandırılmış bir anlatıyı temel alır. Nihayet MacIntyre felsefesi bu olanağıyla felsefi danışmanlık için güçlü bir potansiyel olarak dikkat çeker. Bu çalışmada MacIntyre'ın felsefesi özne kavramının kendisini, benliğini, davranışlarını ve eylemlerini anlamak için etik temelli öğretisi üzerinden incelenecektir. Felsefi danışmanlık açısından danışanın kimliği, geleneği ve anlatısı etik bütünlük içerisinde değerlendirildiğinde bu yeni sahaya MacIntyre'ın fikirlerinin ne tür katkılar sunacağı tartışmaya açılacaktır.
Anahtar Kelimeler: MacIntyre, erdem etiği, pratik, gelenek, anlatı, felsefi danışmanlık.

[a] *fselim@cumhuriyet.edu.tr* *0000-0003-2576-4499*

How to Cite: Selim F,(2026) Between Virtue and Narrative: Thinking About Philosophical Counseling Through the Ethics of Alasdair MacIntyre, *CUJOSS*, Erdem / MacIntyre'ın Peşinde – Alasdair MacIntyre Özel Sayısı: 33-45.

Giriş

Felsefe, Antik dünyada en azından Cicero'nun *Tusculum Tartışmaları* (Tusculanae Disputationes) adlı kitabında iddia ettiği gibi, Sokrates'in eliyle "gökten yere inmiştir" (Socrates autem primus philosophiam devocavit e caelo) (Cicero, 2020, 5. IV. 10). Buna göre, dikkatini çevresine veya doğa olaylarına çeviren ve ardından görünenin ardındaki nedeni veya ilkeyi merak

eden Thales ve ardılı olan doğa filozoflarının yürüttüğü tartışmanın aksine Sokrates insan yaşamının iyiliği sorunu ile ilgilenmiştir. Platon'un Trakyalı hizmetçilerinin kınaması hatta alayları sırasında Thales'in önündeki çukuru -yaşama dair problemleri imgeler- görmeyerek tökezlemesi veya düşmesi insanların öncelikli problemlerinin ahlaki bir zeminden kaynaklandığına işaret etmektedir.[1] Geleneksel dini dogmaları, ahlaki inanış ve yaşayışı derin bir soruşturmaya uğratması "gençleri yoldan çıkarmak ve yeni tanrılar uydurmak" gibi çeşitli suçlamalara muhatap olmasına hatta baldıran otu içerek ölümüne kadar giden bir yasal sürece uzanmaktadır. Ancak kimilerine göre bir talihsizlik olarak gösterilen bu trajik hikâye belirli bir ahlaki karakteri gün yüzüne çıkarmaktadır (Plato, 2022). Kierkegaard'ın "ahlak timsali" olarak öne çıkarmış olduğu Sokrates duygu kökenli hedonist ahlak anlayışının karşıtı erdem etiğinin bu anlamda kurucusudur. Bu anlatıda Kierkegaard'a göre Sokrates tıpkı Agamemnon gibi "trajik kahraman"dır ve bu doğrultuda "evrenseli dile getirir, bunun uğrunda fedakarlıktan çekinmez." (Kierkegaard, 2013, s. 139). Bunun yanı sıra Sokrates'in ilkin trajik bir öykü gibi anlatılan yaşamının sonundaki anıları "mutlulukla neyin kastedildiği" sorusunu çarpıcı bir tınıda hatırlatmaktadır. J. S. Mill'in halen Antik Çağ'ın bu bilge adamının ahlak bakımından gerisinde olduğumuzu hatırlattığı satırların ardından "mutlu bir domuz olmaktansa mutsuz bir Sokrates olmayı yeğlerim"(Mill, 2015) sözü haz, keder, talih, refah ve başarı gibi mutlulukla doğrudan ilişkisi kurulan kavramların bu bağlantıda rolünün ne ölçüde geçerli ve makul olduğunu tartışmaya açmaktadır.

Antik Çağ'ın bu dönemi bugünü anlamak açısından belirli kriterler sunmaktadır. Postmodernist düşünürlerin ataları olarak gösterilen Sofistler ve hocası Sokrates'in idamının ardından Platon'un görece öfkeli en iyimser ifadeyle tepkiyle yüklü ifadeleri insanın ve yaşamın gerilimini anlamak için doğru bir tercih gibi görünür(Erkızan, 2012). Yukarıda hızlıca anlatılan Sokrates'e dair hikâyede ahlaki bir görecelik yaratan Sofistlerin ne tür bir yerinin olduğu açıklanmaya ihtiyaç duymaktadır. Protagoras ve Gorgias gibi ilk Sofist filozofların doğru bilgi ve sanı arasındaki ayrımı muğlaklaştırmak üzerinden yarattıkları dilemma ayrıca hatırlatılmaya değerdir. Çünkü bu anlatıda ilk dönem Sofistlerin ardından sonraki çağın sofistleri bugünkü postmodernist düşünürlerin görüşlerine yakın hatta bu fikirlerin öncüleri sayılacak kanaatleri ileri sürmektedir. Bu düşünce içerisinde "insan şeylerin ölçütü" olarak gösterilir. Bu söz öncelikle Protagoras'la anılmaktadır. Buna göre, doğru veya yanlış, iyi veya kötü, sıcak veya soğuk yalnızca deneyimde bulunanların algıları etrafında anlamlıdır. Rüzgâr ancak onu hisseden ve irkilmesine neden olan kimse için soğuktur(Diogenes Laertius, 2007, s. 440). Doğa olayları ve metafizik sorunlar karşısında bireyin sanılarıyla hareket etmesine müsaade eden bu felsefi iddia kültür, toplumsal normlar ve ahlaki prensipler gibi değer yargılarında daha şiddetli tartışmalar yaratmıştır. Antik Yunan'da bir liman kentinde yaşamanın ve kültürel çoğulculuğun verdiği cesaretle doğa ve kültür arasındaki ayrımı güçlü şekilde politikada kullanmışlardır. Sokrates'in iyi ve mutluluk hedefine götüren bilgi kaynaklı entelektüalist ahlakının karşısına yarar kavramıyla çıkmışlardır. Onlara göre toplumun nedeni doğal yatkınlık veya "iyi" olanı birlikte elde etmek değil çıkar veya en makul yorumla yarardır. Bu ılımlı ortamın ve hocasının kaybının etkisiyle Platon daha kesin, sert ve keskin önerileriyle insan aklının çerçevesini çizmiş olduğu idealist bir anlatı oluşturmuştur. Asıl gerçeklik olarak düşünülebilir şeylere, 'idea'lara işaret etmiştir(Plato, 2007; Ericson, 2000). Diyalektik yöntemin veya rasyonel epistemik tutumun kesin bir iyiye ulaştıracağı, herkesi mutlu edecek bir fırsat eşitliği veya sarsılmaz bir tarafsızlık sağlayacağı, adalet tartısının dengesinin mutlaka sağlanacağı ve engellenmemiş özgür bireyler yaratacağı kanaatiyle kültürü ve tarihi dikkate almamıştır. Ancak dağınık fikirleri toparlamak ve kişilere bu dünyaya bağlayan kendi iyilerini benimseyip takip etmelerini sağlamak adına güçlü bir öğreti öne sürmek başarısı Aristoteles'e düşmüştür. Aristoteles önemli bir geleneğin öncüsü olması, özellikle Orta Çağ felsefesi için, örneğin Aquinas gibi erdem etiğini savunmuş teologları-filozofları etkilemesi anlamında tarihsel öyküde çok kritik bir yere sahiptir. Çağdaş felsefede özellikle komüniteryan olarak anılan Alasdair MacIntyre, Michael Walzer ve Charles Taylor gibi düşünürlerin de ana ilgi odağı olmuştur. Söz konusu düşünürler bu güçlü geleneği ve ahlaki öğretiyi tarihsel ve kültürel kabuğundan soymak yoluyla ele almanın krizi derinleştirdiğini düşünmüşlerdir.

Bu çalışmada bize göre, felsefi danışmanlık için güçlü bir olanak sunan MacIntyre, bireyin indirgenmesinde, tıpkı duygucu düşüncede olduğu gibi istek, duygu ve arzularına uyan, rasyonalist düşüncede makul ve tutarlı argümantatif öneriyi takip edebilen veya Kantçı öğretide aklın geçerli ve evrensel buyruğuna uygun davranan özne anlayışında olduğu gibi ahlaki eylem için önerilen dar ve sınırlı bakış açısını aşmayı dener. Öznenin tarihsel öyküsünü, geleneğini ve tarihini dışarda bırakmak, hak ve doğruluğu bahane etmek yoluyla herhangi bir iyi anlayışını ihmal etmek haklı bir tutum olarak gösterilemez. Ahlaki yaşayışı yalnızca çeşitli felsefi öğreti veya filozoflar üzerinden anlamak kültürle ilişkiyi ıskalamak anlamına gelir. Ancak birey hatta filozof bile dilin sınırlarının ve kültürel bağlamın Wittgensteincı ifadeyle dil oyununun dışında var olamaz(Wittgenstein, 2007). Bu nedenle bireyin iyi olması durumu bu ilişkinin

[1] Bu hikâyenin bir benzeri Diogenes Laertius'un *Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri* adlı kitabında aynı şekilde Thales'in gökyüzünü veya yıldızları izlediği sırada önündeki çukuru görmeyerek düştüğü biçiminde anlatılır. Laertius'un iddiasına göre bu konuda Thales'i teşvik eden ve ilgili olaya şahitlik eden yaşlı bir kadın ona, "sen Thales, ayağının altındakini görmezken, gökyüzünü anlayacağını mı sanıyorsun?" şeklinde seslenmiştir (Laertios, 2003, s. 24).

yeniden güçlendirilmesiyle anlamlı bir yaşam dünyasına (lebenswelt) bağlıdır. Özne, içsel tutarlılığı dışında parçalanmış yaşam dünyasını ve buna dair *ethos*'u da yeniden bilinç seviyesine çıkarmalıdır. Bu anlamda çalışmanın önemli amaçlarından biri danışmanların bireyleri/danışanları anlamaları sırasında yalnızca hâlihazırdaki sorunla veya anlık ya da kısa zaman önce hissedilen anksiyeteyle ilgilenmeleri değil belirli bir *ethos*'un ve buna dair pratiğin farkında olmalarına yönelik beklentiyi nasıl karşılayacaklarıdır. Ayrıca, ahlaki bağlam insanın bölünmüşlüğü üzerinde ciddi bir etki olarak dikkate almalıdır. MacIntyre bu doğrultuda ilgili kavram ağının girift ilişkine ve önemine işaret etmektedir. Dolayısıyla ilgili danışmanlık pratiği için İskoç filozof güçlü ve zengin bir görüş sunmaktadır.

Düşünceler boşluğa doğmazlar, her zaman bir kültürel zemine ihtiyaç duyarlar. Bu yaygın iddiada olduğu gibi MacIntyre için de erdem etiğinin yeni versiyonu bugün *Erdem Peşinde*'nin henüz girişinde olduğu gibi kitaptan okunarak aktarılacak kadar basit bir şemada gerçekleşmeyecektir. Bu nedenle kendi kültürel olanaklarının öncelikle yaratılması gerekmektedir. Burada filozofun "hikâye", "gelenek", "kimlik" ve "anlatı" gibi kavramlarıyla karşılaşmak çok olağandır. Öncelikle bu kavramlar açıklanmalı ve bu perspektiften erdem etiği analiz edilmelidir. Bunun ardından bu çalışma için önemli hedeflerden biri, söz konusu felsefi olanağın felsefi danışmanlık alanına verebileceği katkıları tartışmaya açmaktır. Genellikle psikoterapi kimlik ve benlik gibi kavramları etik kökleri ve anlatısını ihmal ederek ele almaktadır. Ancak bu yorum, bireyi 'bir anlatı içerisinde kendisini anlamlandıran bir aktüalite' olarak gördüğümüzde hatalı veya en iyi ihtimalle eksik bir açıklama olacaktır. MacIntyre'ın bireyi yalıtılmış bir özne olarak değil, toplumsal ve anlatısal bir varlık olarak kavramsallaştırması, felsefi danışmanlıkta kişinin hayatını anlamlandırmasına yönelik derinlikli bir zemin sağlar. Felsefi danışmanlık, bireylerin hayatlarına dair anlam arayışı, değer çatışmaları, etik ikilemler gibi konular üzerinde düşünmesine yardımcı olur. Bu bağlamda MacIntyre'ın özellikle anlatı kimliği (narrative identity) tanımlaması dikkat çekicidir(Davenport, 2012; Gare, 1998). Bu bakış açısı danışan kişinin yaşam öyküsünün felsefi olarak ele alınmasına fırsat verir. Etiğin öznenin kurucu bir yanı olduğuna işaret eder. Geleneğe bağlı akıl yürütme, danışanın değerlerinin ve kültürel arka planının felsefi değerlendirmeye dâhil edilmesi şeklinde gerçekleşir. Ayrıca öznenin varoluşsal amaçları olduğu fikrine anlam vermeye çalışır.

Birey sıklıkla engellenmiş olduğu hissine kapılabilir. Bu genellikle belirgin ve açık olmayan bir duygu olmakla birlikte geniş ölçüde hayatın olağan akışı karşısında sıkkınlık olarak karşılık bulur. Sınırsız isteme ve arzunun karşılanması sırasında engellenmeden öte algı ve tasarımların yarattığı dünyanın verdiği bir tür keyifsizlik mutluluk umudunu gölgelemektedir. MacIntyre burada, insanın yalnızca hikâye anlatan bir varlık olmadığını, aynı zamanda hayatını da anlatı biçiminde yaşadığını savunur. Bu fikir, felsefi danışmanlıkta kişinin yaşam öyküsünü bütünsel bir şekilde ele almak açısından çok temel bir argümandır. Danışan sadece bir "problem" değil, bir "hikâye" taşır. Bu ifade, insan hayatının bir anlatı arayışı (narrative quest) olduğuna işaret eder(Almon, 2017; Schneewind, 1982; Song Wei & Qin Mingli, 2016). Kişi yaşadıklarını sadece sırayla dizilmiş olaylar olarak değil, anlamlı bir amaç doğrultusunda şekillenen bir anlatı olarak kurar. Felsefi danışmanlıkta bu, danışanın yaşamındaki "bütünlük" arayışına dair önemli bir zemindir. O halde bu makale için, MacIntyre'ın felsefi görüşünün danışmanlık açısından olanağını inceleyen bir soruşturmayı gündeme getirmeyi arzuladığı söylenebilir. Bu konudaki çalışmaların sayısının özellikle ülkemizde az olması nedeniyle önemli bir boşluğu doldurma niyetindedir. Ayrıca kimlik ve benlik gibi halen tartışmalı olan felsefi kökenli kavramları etik üzerinden analiz eden çalışmamız anlatı, gelenek ve sosyal ilişkiler gibi pek çok unsuru tartışmaya açmayı umut etmektedir.

Teorik Zemin: Klasik Erdem Etiğinin Genel Kavramları ve Tarihsel Anlatısı

Ahlak tarihi evrensel davranış kurallarını belirleyen talimatlar bütünü, bir hekimin tedavisi sırasında önerebileceği bir dizi prosedüre dair bir tür uzman görüşü, hastalıkların iyileşmesi için bir reçete veya ortak bildirge değildir. Evrensel değerlerden söz edilmiş olsa da olgu önermeleri kadar açık ve seçik değildirler. Üzerinde büyük bir uzlaşı sağlanan ve kültürel sahada benimsenen sosyal erdemler sonraki çağlara aktarılmıştır. Etik altında yürütülen tartışmalar genel ahlaki problemleri ihmal etmeden çağın sorunlarını çözmeye çalışan teorilerin bir toplamıdır. Genel felsefe tarihine ve özellikle etik tarihine bakıldığında bunun aksi yönünde iddialara sahip modern yorumlar öne sürülmüştür. Özellikle rasyonel yanıtlar insan doğasına ve aklına uygun eylemin evrenselleştirilebilir olduğunu öne sürmüştür. Bu anlayış ahlaki alanın sınırlarının daralması anlamına gelmektedir. Mutlaka diğerleri için daha makul görünen, tesadüfiliğe veya rastlantısallığa izin vermek yerine insanlık mirasının ortak değerlerini üreten veya destekleyen değerler benimsenecektir. Bu görüş erdem etiğinin içerisinde de belirgindir. Örneğin Aristoteles şunları söyler: "(…) Rastlantıyla değil, bu şekilde mutlu olmak daha iyi ise bunun böyle olması akla yakın; tabii ki eğer doğal olarak olanlar olabilecek en iyi şekilde olmuşlarsa; ustalık ürünü olan ve başka herhangi bir nedenin- özellikle en iyisinin- ürünleri olan şeylerle de bu böyle. En büyük ve en güzel şeyi rastlantıya bırakmak pek yanlış olurdu."(Aristoteles, 2004, 1099b 15-25). Bu nedenle ortak akıl (sağduyu) denilecek tarihsel deneyimin ürünleri olan gelenek ve anlatı ihmal edilecek birikimler değildir. Aksine güçlü bir potansiyeli ve olanağı taşırlar. Dolayısıyla erdem öğretisinin bir yanıyla da törel bir tarafı olacaktır. Ancak felsefi görüş muhalefeti en iyimser ifadeyle şüpheyi ve sorgulamayı ima eder. Sokrates'ten itibaren bu görüş, ruhun akla uygun etkinliğini öne çıkarmıştır. Kendine özen

göstermek konusunda öne çıkan Sokrates insanı bir ruh olarak görmüştür. Yalnızca nesneler hakkındaki yargı sırasında değil ahlaki kararda da doğru davranış için genelleştirilebilir prensiplere ulaşılabilir. Ancak Batı'da felsefi araştırmaya dair başlangıçta duyuya ve duygucu kökene işaret eden bir açıklamaya da rastlanır. Doğru bilgi (episteme) kökenli bu görüşün karşıtı duygucu bir görüştür ve doğal olarak hazza yöneldiğimizi iddia eder. İnsan yalnızca duyularını bilebilir ve buna göre karar verir. Hazza yaklaşıp acıdan kaçınma yönündeki itkinin kendisini iyi veya tercih edilir göstermesi tartışmanın değer temelli kökenini gösterir. Ancak doğrudan aracısız deneyimin ötesinde ahlaki yargılar ilgili konuda değer bildirmeleri nedeniyle olması gerekeni ifade ederler. Daha sonra MacIntyre'ın duygucu görüşe eleştirisi sırasında bahsedileceği gibi etik tavır için salt insan doğasından hareketle bir açıklama yapmak ve bu doğayı benimsemek veya makul göstermek uygun değildir. Halihazırdaki doğayı yüceltmek tıpkı MacIntyre için olduğu gibi Sokrates, Platon ve Aristoteles için de hatalıdır. Ahlaki ikilem ideal olanı arar ve karaktere odaklanır. Bu anlamda doğasına uygun davranan değil aklı aracılığıyla doğru olanı yapan kimse ahlaklıdır. Aristoteles'in ifadesiyle haz yaşamını tercih etmeyerek teoria yaşamını arzulayanlar daha üstün kimselerdir. *Nikomakhos'a Etik* adlı eserinde siyaset bilimini överken Aristoteles şöyle yazar: "Kişi bildiği şeylerde iyi yargıda bulunur, bunlarda iyi yargıç olur. O halde bir konuda onda eğitim görmüş olan, genel olarak da çok yönlü eğitim görmüş olan iyi yargıç olur. (…) Ayrıca o, tutkuların peşine gittiğinden, boşu boşuna ve yararlanmadan dinleyecektir; çünkü bu temellendirmelerin amacı bilme değil, eylemdir." (Aristoteles, 2005, 1094a 27-1094b 13). Bir doğa ve buna uygun bir etik öneri ise varoluşun aktüel anlatısını dışarda bırakması nedeniyle sıkıntılıdır. Ahlaki önermeler olgusal önermeler gibi değildir. Erdem etiği öznenin aktüel bir varlık olduğuna değinir ve onun karakterine, gelişimine veya olgunlaşmasına odaklanır. Homerik Çağ'dan Orta Çağ'a kadar erdemleri, gelenekleri ve anlatısını kendi karakteristikleri açısından incelemek aslında bir ve aynı öğreti gibi görünen etik öğretinin aslında şiddetli bir değişim geçirmiş olduğunu da gösterir. Bu değişime dair ima çağdaş erdem anlayışının kendi gelenek, anlatısı ve pratikleri içerisinde erdemlerini belirlemesi gerektiği inancına işaret eder (MacIntyre, 1981).

MacIntyre davranışların bazılarının övülerek benimsenmesini veya bazı ötekilerin yerilerek yasaklanmasını rastlantısallığın kaosundan uzaklaştırmak istemektedir. Bunun yolu klasik erdem etiğinin rasyonel çizgisini yeniden öne çıkarmaktır. Kültürel ahlak asgari kamusal aklı içermektedir. Ama, burada aklın çeşitli tür ve fiil halleri bulunmaktadır. Buna göre, erdemler belirli huy, rol ve görevleri gerçekleştirmek için tarihsel anlatıda ortak bir tecrübeden çıkarılmıştır. Bazı kavramların toplumsal olarak diğerlerine göre daha önem gördüğünü belirtmekle birlikte bunların yaşamla bağı, kesin olarak ne ifade ettiği ve bir insanın karakteriyle nasıl ilişkili olduğu gibi konularla doğrudan ilgilenilmelidir(Aristoteles, 2005, 1103a 1-10). Bu ilgi Platon'da o kadar bariz değildir. Platon'un çizgi analojisinde iyiyi; 'değişime ve yanılgıya açık veya süreksiz olması anlamında sanı (doksa) seviyesinde' değil de 'mutlak, sarsılmaz ve sürekli olan idealar' içerisinde aramak gereklidir. Hatta hiyerarşik sıralamada en üstte gösterilmesi iyiyi seçkinci bir yere taşımıştır. Epistemik bilginin ardında ve bu bilginin vasıtasıyla erişilen iyi, bilgelik ve akılsal erdemlerle doğrudan ilişkilidir. Bu anlamda çeşitli eylemlere, etkinliklere veya mesleklere dair iyilerden söz etmek güçleşmektedir. Ancak Aristoteles bunun farkında olacak ki, iyi kavramını birincil tözlerin yani yaşayan, canlı varlıkların eylemlerinin sonucu olarak göstermiştir. Ona göre, iyi her türlü eylemin arzuladığı şeydir. Burada önce Sokrates'te peşi sıra Platon'da rastlandığı biçimiyle mutluluk kavramının görece belirsiz kullanımından vazgeçildiği fark edilir. Çünkü ilk durumda bir kişiyi mutlu olarak göstermek için yaşamının sonuna kadar beklemek ve talihinin seyrini izlemek gerekir. Feci bir ölüm mutlu olarak gösterilen bir yaşamı mahvetmek için yeterli görünmektedir. Bunun yanı sıra erdemlerle etkinlikler ve erdemlerle iyiler arasında daha sağlam ve somut reel ilişkiler tesis eder. Dolayısıyla Aristoteles burada kritik bir ayrım daha yapar MacIntyre'a göre. Kişiler pratikleri, etkinlikleri, eylemleri ve mesleklerine dair işleri sırasında erdemli veya erdemsizlerdir. Bireylerin yaşam içindeki konumları öne çıkarılır ve tavsiye verilir: "Bütün insan topluluklarının hem olabilecek şeyleri hem de uygun şeyleri elde etmeye çalışmaları gerekir. Fakat bunlar ayrı ayrı yaşlar için başka başkadır"(Aristotle, 1981, s. 246). Bu anlamda burada erdeme dair etkinliğin ne olduğu ve bunun nasıl sağlanacağı konuşulmalıdır. Böyle bir ayrım hem çeşitli iyileri konuşmanın fırsatını verecek hem de bazı meziyetleri akılsal etkinliğin doğrudan etkisi altından çıkaracaktır. Ancak bir insanın yaşam alanının tamamı; kamusal ilişkileri, yaşamı karşılayışı, arzuları, istekleri ve eylemleri düşünüldüğünde mutluluğu ve mutsuzluğu hakkında konuşulabilmektedir. Aristoteles'in yine de keskin bir ayrımda bulunmadığını ve doğrudan bir karşıtlık yaratmadığını söylemek gerekir. Şöyle ki, kişilerin herhangi bir erdem kökenli etkinlikleri sırasında istek, arzu ve akli melekelerini bütünüyle dışarda bırakmadıklarını iddia eder. Ayrıca felsefe tarihinde yaratılan duyu/arzu-akıl/bilgi karşıtlığını da keskin veya şiddetli bir şekilde sürdürmez. Erdemler bu tabloda aynı zamanda birer araçtırlar. Bir etkinliğe dair iyinin gerçekleştirilmesi için gerekli öğelerdir. Bu nedenle erdemlerin bir işi sonlandırmaları anlamında bir iyiye ulaştırdıkları söylenmelidir. En yüksek iyi gibi donuk ve herkesçe tespit edilemeyecek, yaşamdan kopuk bir iyi yerine çeşitli etkinliklerle ilişkili iyilerden söz etmek ve bunu yaşamın içerisine konuşlandırmak benlik gibi bir kavram düşünüldüğünde daha yerinde gibidir. Ayrıca erdeme dair bu etkinliklerin doğrudan hedeflediği içsel iyilerden ayrı olarak dışsal iyilerden söz edilir. Toplumun

benimsediği bir eylem biçimi olması anlamında bu iyiyi gerçekleştirmek para veya servet dışında onur ve övgüyü de kazandırmaktadır. Bu açıdan MacIntyre'a göre, Aristoteles'in iyiyi belirli iş ve etkinliklere göre dağıtması, ayrı amaçlarla ilişkisini göstermesi bakımından oldukça başarılıdır (Aristoteles, 2005, ss. 23-25; MacIntyre, 2001b, ss. 73-74).

Aristoteles için erdem gerçekleştirilebilir ve daha önemlisi üzerinde yetkinleşebilecek bir zihinsel aktüalite ve başka bir yanıyla bir huydur. Erdemin kökenini o, şöyle ifade eder: "Ruhta olup bitenler üç türlü- etkilenimler, olanaklar ve huylar- olduğuna göre erdem bunlardan biri olsa gerek" (Aristoteles, 2005, s. 1105b 20-25). Her huy belirli bir prensip ve ölçüyü gerektirmektedir. Bu nedenle huylar aklı başında kimselerde bir erdeme dönüşmektedir. Erdemler bir duygudan, doğaya uygun bir etkinlik veya bir psikolojiden başka buna verilen doğal bir tepki, bir tür akla uygun kontrol ve altın oran temelinde edimde bulunmaktır.[2] Bu hususa Aristoteles ısrarla işaret etmiştir: "O halde erdem, tercihe ilişkin bir huy: Akıl tarafından ve aklı başında insanın iradesiyle belirlenen, bizle ilgili olarak orta olanda bulunma huyudur" (Aristoteles, 2005, s. 1107a). Erdemleri bu anlamda dianoetik (entelektüel) ve etik (eudaimonik) erdemler şeklinde ikiye ayırmıştır (Aristoteles, 2005, 1144b 16-26). Bu ayrıma göre, "akıl sahibi kısımda aklı başında olma, kıvrak zekâ, bilgelik, öğrenmeye açıklık, hafıza vb. şeyler ortaya çıkarken, akıldan bağımsız yanda ise karakter erdemleri dediklerimiz ortaya çıkıyor, yani ölçülülük, adalet, yiğitlik vb. övgüye değer bulunan karakter erdemleri." (Aristoteles, 2019, 1185b). Ancak Aristoteles'in her iki erdem biçimi arasında güçlü bir ilişki kurduğu da açıktır.

MacIntyre ardından belki de Aristoteles'ten daha başarılı gördüğü Orta Çağ'ın öncü teolog-filozofu Thomas Aquinas'ın felsefi öğretisine yönelir. Aquinas'ın Aristoteles'ten neleri devraldığını ve Antik Çağ'ın erdem envanterini görmek adına birkaç tespit yapmak gereklidir. Öncelikle Aristoteles'le birlikte her etkinliğin eylemine özgü erdemler dışında, yaşamın olağan akışı içerisinde ve politik alandan kaynaklanan erdemler bulunmaktadır. Bunlar adalet, ölçülülük, cesaret ve bilgeliktir. Bu tür erdemler belirtildiği gibi eylem alışkanlığına bağlıydı. Poiesis denilen yaratıcı etkinlik çeşitli erdemlere dair etkinlikleri veya meslekleri ortaya çıkarmıştır. Aristoteles bu hususu şöyle açıklamıştır: "Örneğin, ev yapa yapa mimar, gitar çala çala gitarcı oluyorlar; bunun gibi adil şeyler yapa yapa adil insan, ölçülü davrana davrana ölçülü, yiğit davrana davrana yiğit insanlar oluruz."(Aristoteles, 2005, 1103b). Özellikle erdemlerin huya, mizaca ve etkinliğe özgü olanları ve eyleye eyleye kazanılanları dışında sonuncusu biraz daha doğuştandır. Aklını diğerlerine göre yakından tanıyan, soyutlama yapma konusunda başarılı kimseler için kavramsal bilgi "teoria yaşamı"nın kapılarını açmaktadır. Bir konuda teoriye sahip olmak pratiğin kendisinden çıkarılan bir erdemden üstündür. Ancak Aristoteles burada tecrübe ve sağduyu kökenli bir etkinlik olarak yaşam bilgeliği'nden "phronesis" söz etmiştir. İngilizcede pratik görü anlamına gelecek şekilde *practical wisdom* olarak karşılanan kavram Türkçede "aklı başındalık" ve "basiret" gibi sözcüklerle karşılanmaktadır(Aristoteles, 2005, 1140a26-30; 1140a35-1140b6). Aristoteles'e göre, aklı başında olmayan kimselerin tam olarak iyi olduğu söylenemez: "(…) aklı başındalıktan (phronesis) bağımsız asıl anlamda iyi olmak ve karakter erdeminden bağımsız aklı başında olmak olanaksızdır. … Çünkü bir tek aklı başındalık bulunduğunda aynı anda bütün aklı başındalıklar da bulunur." (Aristoteles, 2005, 1144b30-1145a5). Ayrıca aklı başında olmanın önemi benliğin kurucu tarafının etikle derin ilişkisinden kaynaklanmaktadır.

Aquinas için dikkate alınması gereken dünya doğrudan Tanrı'yla ilişkilidir. Bu ilişki açısından yeni davranış ve inanış biçimleri, etkinlikler ve toplumsal olarak övgüye layık olanları öne çıkarılmalıdır. Bu nedenle erdemler arasında yeni bir ayrım gerekli olmuştur. Doğal olanları ve teolojik kökenli olanları. Bu ayrım güçlü bir kutsallığa ve ilahi kaynağa sahip olmak gibi başka bir değeri de dikkate almaktadır. Böylece Hristiyanlığa dair erdemler; merhamet, alçak gönüllülük ve sabır şeklinde öne çıkan değerler etrafında belirginleşmeye başlamıştır. Bu erdemlerin çoğu ilahi kaynaklıdır ve bu bağlantıya dair bir ruh esenliğini öne çıkarmaktadır. Tanrı'nın sıfatları, gücü ve yetkesi doğrultusunda sağlam inanç, metanet ve sadakati doğururken O'nun sarsılmaz bilgeliği ve adaleti nedeniyle mutlak iyinin er ya da geç gerçekleşeceği inancı huzursuzluğu teskin etmiş ve aksine sakin bir bekleyişi ima eden "sabırlılık" toplumsal bir erdeme dönüşmüştür. Tanrı'nın sınırsız etkinliği insanın kozmik telos'u ve bir inanan olarak bu anlatıdaki yerini ve erdemlerini, geleneğini dönüştürmesine veya uyarlamasına neden olmuştur. Ayrıca MacIntyre Orta Çağ felsefesini insanın yaşamını bir yolculuk olarak anlatması ve daha nitelikli bir anlatı yaratması bakımından başarılı bulmaktadır. Lia Mela'nın işaret ettiği gibi, MacIntyre'ın insan yaşamı yorumu, insanı esasen bir varoluş biçimi olarak gören Orta Çağ anlayışından etkilenmiştir. MacIntyre'ın insan yaşamının belirli bir "anlatı birliği" olduğunu iddia etmesini sağlayan şey, yaşamı bir "arayış" veya "yolculuk" olarak görmesidir(Mela, 2011). Böylece benlik bir karaktere bağlanır ve onun birliği, anlatının talep ettiği karakterin birliği olarak verilir. Kişisel kimliğin inşası, "iyi bir yaşam nedir?" sorusu etrafında döner ve kişisel kimliğin oluşumu için yapılandırılmış bir anlatıyı temel alır.

Orta Çağ'da ortaya atılanlarıyla erdemleri sıralamak gerekirse; Antik Çağ'dan miras alınanları adalet, cesaret, ölçülülük, bilgelik, dostluk ve yeni geleneksel inanış ve etkinliklerle birlikte yüce gönüllülük, uysallık, metanet,

[2] https://pressbooks.pub/phronesis/chapter/virtue-ethics/

cömertlik, nüktedanlık, onur sevgisi, ihtişam, sabır, kardeşlik, özellikle Tanrı karşısında iman ve itaat etrafında güven. Bu erdemler Aristotelesçi ortada olduğu gibi aklın kapasitelerinin çerçevesinde bir ölçüde gerçekleşmektedir. İtaatin, sabrın veya metanetin sınırlarının ölçünün ve adil olanın kendisinde ortaya çıktığı açıktır. Bu kavram ve erdemlerin MacIntyre felsefesi ve daha önemlisi çağdaş dünyanın sorunlarıyla ilgilenirken nasıl kullanılabilir olduğu tartışılmayı hak etmektedir.

Erdem Kavramının Yeni Anlatısı

MacIntyre erdem kavramına dayalı yeni bir anlatı kurmak istemektedir. "Erdem'den Sonra" şeklinde okunacak klasik etiğe dair yokluk özneyi özgürleştirmek umuduyla köksüz, izsiz bırakmıştır. Ayrıca belirli bir geleneğe ve anlatıya dayalı benliklerinden öte liberal düşünceye dair benlik anlayışı etrafında yalıtık bir öznenin duygu veya aklının yön verdiği eylemin istenir davranışı kazandırmak bakımından yeterli olduğu düşünülmüştür. Özellikle duygucu görüş etik tercihi yalnızca hoşlanma veya hoşlanmama olarak anlamıştır. MacIntyre bu karmaşadan kurtulmanın tek yolunun kadim Aristotelesçi etiğe yaklaşımı yeniden canlandırmak olduğuna inanmıştır(MacIntyre, 1984). Bununla birlikte, Aristoteles'in *Nikomakhos'a Etik* adlı eserinin artık geçerli kabul edilmeyen üç varsayıma dayandığını da belirtmeyi ihmal etmemiştir. Ancak bunlar tarihsel olarak değişime dayalı bir tür eşitliklerdir. Yaşamın doğal akışı içerisinde bu tür değişimler oldukça sık rastlanan durumlardır. Açıkçası öğretinin değerini alçaltmayan bu değişime dair uyarının ardından MacIntyre'ın tespitlerine geçersek, ilk olarak, Aristoteles insan yaşamının amacını biyolojisinden türetmeyi denemiştir. Ancak bu konuda bilimsel gelişmeler onun iddialarının kısmen kusurlu olduğunu kanıtlamıştır. İkinci olarak, Aristoteles'in etik sistemi, onu uygulayacağı ortam olarak Yunan şehir devletine ihtiyaç duyuyordu. Bu anlamda kültürel bir görüş olması dolayısıyla Aristoteles'in düşünceleri oldukça yerel kalmıştı. Günün şartlarına pek uygun değildi. Zaten bu yanı nedeniyle çağı için daha başarılı olmuştur ve ardından sonraki bazı denemeler yetersizlikle sonuçlanmıştır. Ancak MacIntyre'ın önerisi bu birikimi çağdaş dünyayla birleştirme konusunda bir devinime işaret eder. Ayrıca öznenin kendisinde olay ve durumlar karşısındaki bilinçlilik yeniden canlandırılmak ve bireylere kazandırılmak istenmektedir. Son olarak, Aristoteles çatışmanın ahlaki bir kusurun işareti olduğunu varsaymıştı fakat çatışma ve muhalefet, MacIntyre'a göre bireylerin yaşam hedeflerini bilmelerine ve bu hedeflere doğru ilerlemelerine yardımcı olabilir(Izquierdo, 2008). Bu nedenle MacIntyre ahlaki çatışmayı ahlaki zeminin gelişmesi ve zenginleşmesi için bir avantaj olarak değerlendirmektedir. Ancak yine de Antik Çağ'a takılı kalıp çağdaş insanların sorunlarını anlamadığı ve liberalizm eleştirisinin içi doldurulmamış bir nostaljik tutum olduğu eleştirisine sıklıkla maruz kalmıştır.

MacIntyre'a göre ahlak teorisi bugün bir düzensizlik halindedir, çünkü geçmişten günümüze ulaşmış, ancak bağlı oldukları daha geniş bakış açısından kopuk ve dolayısıyla anlamlarını türettikleri bağlamdan yoksun kavramsal parçaların bir yığını olarak ortaya çıkmıştır (MacIntyre, 1981, ss. 2, 110-111). Modern kültür, zamanın felsefesinin teoride yeniden ürettiği bir kayıp olan normatif bir düzenin eksikliğinden muzdariptir ve bunun sonucunda ahlaki sorunların toplumsal pratikler düzeyinde çözümü imkânsız hale gelmiştir (Mela, 2011). Ayrıca MacIntyre, Badiou gibi pek çok çağdaşına benzer bir biçimde hakikat krizi etrafında ahlaki krize işaret etmektedir. Aslında Husserl'in bu sözcüğü bir kitaba isim olarak vermesinden itibaren özellikle Avrupa insanının krizine sıklıkla işaret edilmiş ve bu konu hakkında müstakil eserler yazılmıştır. Özellikle postmodernist etkinin ardından "kişilerin kararları sırasında kişisel duygu ve kanaatlerini dikkate aldıkları, gerçeklikle veya doğrudan bir olguyla çatışmak pahasına yalnızca algılarını öne çıkardıkları" post-truth çağda krizin gün geçtikçe derinleştiği ortadadır (Selim, 2023). Bu açıdan krizin teşhisi ortak olsa da tedavi reçetesi farklı açılardan yapılmaktadır.

MacIntyre krizin nedenlerini açıklarken birbiriyle bağlantılı birkaç iddia ileri sürer. Temel tezi, modern dünyanın erdem etiğini terk etmesidir. Dolaylı olarak bu boşluğu doldurmaya çalışan duygucu etik, Kantçı ödev etiği ve Yararcılık gibi görüşlerin aslında kadim etiğin yarattığı etkiyi yaratamamaları krizi derinleştirmiştir. MacIntyre erdem temelli etik ve politikadan vazgeçişi *Erdem Peşinde* adlı eserinde totaliter bir yönetimin bilim üzerinde yaptığı şiddetli tahribatla benzerlikler kurarak anlatır. Buna göre, bir ülkede baskıcı ve totaliter bir yönetim bilimsel pratikleri gerçekleştiren bilim insanlarını, pratiklerine dayalı tecrübelerini ve laboratuvarları yakıp yıkmıştır. Ancak uzun bir zaman sonra yeni bilim insanlarının yoğun çabalarıyla birlikte tahribattan kurtarılmış eski bilim kitapları okunmaya başlanmış, çeşitli teoriler yeniden öğretilmiş ve çocuklar ise bir kısmı kaybolmuş periyodik tabloyu ezberlemektedir. Ancak herkesin malumudur ki bunun yeni bir bilim üretmesi mümkün değildir. Yarı kutsal bu metinleri ezbere okumak belirli bir anlayışı veya pratiği inşa edemeyecektir. Ahlakta da MacIntyre'a göre durum böyledir. Ahlak kitaplarını okutmak, erdemleri ezbere saydırmak veya yalnız başına belirli bir filozofun etik görüşünü öğretmekle kişilere erdemleri benimsetmek ve bunlara bağlı şekilde onları eylemde bulunmaya yöneltmek mümkün değildir. Belirli bir pratik, anlatı ve gelenek içerisinde yeşermeyen ahlaki karar ilişkiselliğinden koparılmış olması nedeniyle kişisel sezgiye indirgenmiştir. Hatta ahlaki prensip duygucu bir çizgide kişilerin beğeni ve isteklerini başkalarına önermeleri şeklinde oluşmaktadır. Aynı duygu ve amacı paylaşamayan öznelerin "bu, iyidir" şeklindeki yargıları, "senin için de tercih edilebilir olmalıdır" veya "bu senin için de kaçırılmaması gereken bir avantaj" gibi yalın anlamlara gelmektedir. *Modernitenin Çatışmaları*

İçerisinde Etik'te ise MacIntyre, çağdaş etiği "ifade edici" (expressivist) olarak nitelendirmek ister(Mutlu, 2018, s. 42). Yalnızca betimlemeye dair bu tutum ahlakın alanını giderek daraltmıştır. Ancak değer yargısı çeşitli iyileri öne çıkarmak, ortak bir inanış uyandırmak ve bunları gerçekleştirmek için karakterin kendine odaklanmalıdır (MacIntyre, 2001b, s. 28).

MacIntyre, erdem etiğinin ve ahlaki düşüncenin merkezinde yer alan üç temel soru ortaya koyar: Ben kimim? Kim olmalıyım? Oraya nasıl ulaşmalıyım? Erdemler, *eudaimonia*'nın veya bir bütün olarak eksiksiz ve tatmin edici bir yaşamın ahlaki zorunluluklarını sağlayan hedefe doğru hareketi destekler. Ayrıca, erdemlerin içsel uygulama iyiliklerine ulaşmamızı sağladığını ve birçok tutarsızlık uygulama farklılıklarıyla uzlaştırılabileceği için, belirli bir erdem listesinin keyfi olmadığını da belirtir(Arjoon & Rambocas, 2018). MacIntyre erdem kavramının içeriğini çağa uygun anlam dünyasıyla genişletmeyi arzular. Bu nedenle erdem kavramının içeriği ne bütünüyle Antik Çağ'daki gibi ne de Orta Çağ dünyasındaki gibidir. Hem artık neyin ve nelerin erdem olduğu sorusunun yanıtı hem de erdemlerin kişilerin kendiliklerindeki ve sosyal-politikadaki karakteri, etkinliği ve işlevi değişebilir. Bu nedenle MacIntyre'a göre erdemler, bir yandan bir kişinin iyi bir yaşam sürmesini sağlarken diğer yandan yarattığı etkinlikler aracılığıyla onları geliştiren niteliklerdir(MacIntyre, 1984). Burada değişim sözcüğü erdemlerin evrenselleştirilebilir olmadığı anlamına gelmemelidir. Aksine bu değerler evrenselleştirilebilir ve başkaları için iyi olarak gösterilebilir. Ancak özellikle işaret edilen şey bu kavramların belirli bir düşün iklimine doğuyor olmalarıdır. Umut, cömertlik, sabır, metanet, cesaret ve sağduyu gibi erdemler, insanların insan olarak tüm potansiyellerini ortaya koymalarını sağlar ve onları her durumda doğru olanı yapmaya yöneltir. Bu nedenle huy ve alışkanlıkla doğrudan ilişkili ahlaki erdemler de aklı başında kimsenin etkinlikleridir. Bu temel hareket noktasını örnek alan MacIntyre, erdem tanımını üç ardışık kavramla ilişkilendirerek geliştirmiştir. Bunlar sırasıyla pratikler, anlatılar (yaşama dair hikâye veya öyküler) ve gelenekler (özellikle ahlaki gelenekler kastedilir)(MacIntyre, 1981, ss. 186-187; Stewart-Sicking, 2008, s. 158).

MacIntyre'ın insan yaşamı yorumu, insanı esasen bir yolcu olarak gören Orta Çağ anlayışından etkilenmiştir. MacIntyre'ın belirli bir "insan yaşamına ait anlatı birliği" olduğunu iddia etmesini sağlayan şey, yaşamın bir "arayış" veya "yolculuk" olarak kavranmasıdır. Bu yaklaşım yaşamı bir "praksis" hatta yaratıcı bir etkinlik "poiesis", bir yaşamın kendisi gibi anlatı birliği ve bu ilişkiyi sürekli besleyebilen gelenekler bağlamında değerlendirir. Yaşamın birliği, olguların kronolojik düzenlenmesine dayanmaz, daha ziyade edebi bir eser açısından nitelendirilir, dramatik bir biçime sahiptir. Benliğin birliği, doğumu yaşama ve ölüme bağlayan bir anlatının birliğine dayanır. Tıpkı dramatik bir oyunun öyküsü içerisinde başlangıcın ortaya ve sona bağlanması gibi (MacIntyre, 1981, s. 205). İnsanlar, yazarları oldukları tarihe karşı bir sorumluluğa sahiptir. Oysa insan ifadesi, ancak belirli bir anlatı içinde yerini bulduğunda anlaşılır hale gelir. Bu nedenle, kişinin belirli bir statik veya sabit pozisyonda olduğu varsayılmamalı, ancak yalnızca kişi, amacına ulaşma yolculuğunun belirli bir noktasında konumlanmıştır. Yaşamın anlatısal birliği, bireyi aşan bir tarihe sahip bir iyilik anlayışı arayışını başarı veya başarısızlık açısından değerlendirme yeteneğini varsaydığı için teleolojiktir (MacIntyre 1985, 34). Erdemler görünen ilk pratik yararlarının dışında bu hikâye içerisinde hem kişiliğe hem kendin olma çabasına hem de yaşamın anlatısındaki motif olan telos'a varmak için güçlü bir etkinlik olarak öne çıkar.

O halde öncelikle MacIntyre için belirli uygulamaları, olayları pratik kılan şeylerin neler olduğu veya pratik derken onun neyi kastettiği sorusuyla incelemeye başlanabilir. Ona göre, "toplumsal olarak oluşturulmuş, yardımlaşmaya bağlı insani bir etkinliğin, kendisi aracılığıyla o etkinliğe içsel olan iyilerin, o etkinlik biçimine uygun ve kısmen kesin olan üstünlük standartlarına ulaşmaya çalışma sürecinde, içerilen insani iyi ve amaç tasarımlarının ve üstünlükleri başarmak için gerekli insani gücün düzenli olarak genişletilmesiyle sonuçlanacak biçimde gerçekleştirildiği, herhangi bir tutarlı ve karmaşık ilişkiler biçimidir."(MacIntyre, 2001b, s. 278). Pratik o halde bir tür içsel iyileri olan, bir erdem veya meziyet kazandıran tarihsel bir sürecin sonunda ulaşılan bir tür kurallı etkinliktir. Örneğin, mimarlık, herhangi bir spor branşı böyle bir pratik olarak gösterilebilir. Bu anlamda bireyin kendisinde gelişime açık bir yan olmasının yanı sıra eylemin kendisinde bir değer, onur ve şan bulunmaktadır(Jennings, 2022). Pratiklerin kapsamı oldukça geniştir ama MacIntyre'ın vurguladığı şey, Aristoteles'in tanımında da değinilmiş olan, pratiklere ait içsel iyilerin var olmasıdır. Bu iyiler, ancak ve ancak o pratik içinde tanımlanabilir, anlamlandırılabilir ve deneyimlenebilir. Yine yalnızca o pratik sayesinde başkalarına kazandırılabilir(Aristoteles, 2005, s. 1140 b.; MacIntyre, 2001a, ss. 279-280).

Davranışlarını pratiklerle eyleye eyleye kazanan birey göreviyle (eğer varsa) yaptıkları arasında bir ayrılık hissetmeyecektir. Bu onun anlatısında yer ettiği için dışarıdan ona yabancı olan bir pratik aklın zorlaması da olmayacaktır. Ayrıca görev veya ödeviyle olmak istediği kişi farklı niteliklere sahip olmayacaktır. Bu anlamda kavramlar arasındaki kargaşa öznede bir tür ahlaki şizofreniye dönüşmeyecektir. Bir ortak anlatıyı, pratiği veya geleneği paylaştığı kişilerden makul ve açıklanabilir beklentileri olabilir ve bu kesişmeden dolayı hem kendisi davranışını bu bağlamda açıklar hem de başkalarını bu perspektif doğrultusunda değerlendirebilir(MacIntyre, 1984, s. 321; D'Andrea, 2017, s. 276).

Pratik kavramı MacIntyre felsefesinde spesifik bir öğe olsa da bu üç kavramın girift bir ilişkisi olduğu unutulmamalıdır. Erdemi pratik, gelenek ve anlatı

kavramlarından ayırmadan incelemek gerekir. Bu güçlü ilişkiyi MacIntyre'ın şu cümlelerinde rahatlıkla görmek mümkündür: "…Yaşayan bir gelenek, tarihsel olarak genişleyen ve toplumsal olarak cisimleşen bir argüman ve özellikle de söz konusu geleneği kısmen oluşturan iyilere dair bir argümandır. Bir gelenek içinde bu iyilerin peşinden koşma, nesiller boyu, bazen sayısız nesiller boyu geriye uzanır. Bu nedenle, bireyin kendi iyisini arayışı, genellikle ve karakteristik olarak, bireyin yaşamının bir parçası olduğu gelenekler tarafından belirlenen bir bağlam içerisinde geçer ki bu, hem pratiğe içsel olan iyiler, hem de tek bir yaşamda cisimleşen iyiler için geçerlidir."(MacIntyre, 1981, s. 328). Ancak iyi yaşam, yalnızca iyi uygulamaları veya pratikleri takip etmekten ibaret değildir. Her uygulama her insan için uygun olmadığı gibi, her uygulama da hayatın her anı için uygun değildir. Erdem fikri, yalnızca onu oluşturan uygulamalar için değil, bir bütün olarak yaşam için bir hedef gerektirir. Bu hikâye veya yaşam anlatısı, insanlara hangi uygulamaların kendileri için doğru olduğunu ve bu uygulamaların nasıl bir araya geldiğini anlatır. MacIntyre'a göre iyi yaşam, bir tür arayıştır hatta iyi yaşam arayışıdır ve erdemler, insanları yolculuklarında destekler. Sonuç olarak, insanlar iyi yaşamı oluşturan uygulamaların ve erdemlerin neler olduğunu ancak onları tanımlayan bir topluluk ve gelenek içinde öğrenebilirler(MacIntyre, 1997). MacIntyre erdem olarak neyin sayılacağının geleneğe, "tarihsel olarak genişletilmiş, toplumsal olarak somutlaştırılmış bir argümana ve kısmen de o geleneği oluşturan iyilerle ilgili bir argümana" bağlı olduğunu ifade etmiştir(MacIntyre, 1984, s. 222). Gelenekler dinamik ve gelişen yapılardır, zaman içinde bilgeliği aktarırlar. Yaşamın nasıl olması gerektiğine dair klasik vizyonlar olarak gelenekler, insanlara iyi yaşam arayışlarında başlangıç noktaları ve hayatlarını nasıl yaşadıkları konusunda hesap verecekleri yerler sunar(Song Wei & Qin Mingli, 2016, s. 341). Bireyler, katıldıkları geleneklerin sonuçlarına katılmak zorunda değildir (sonuçta gelenekler birer argümandır), ancak insanlar başlangıç noktaları olarak geleneklerden kaçınamazlar.

İnsan, tıpkı kurgularında olduğu gibi, pratikte de aslında bir 'hikâye anlatıcı'dır. "Ne yapmalıyım?" sorusuna ancak daha önce "Hangi tarih veya tarihlerin parçasıyım?" sorusunu yanıtladıktan sonra cevap verebilir. Başka deyişle bireysel iyiyle topluluk iyisi ve nihayet mutlak iyi iç içedir. Yine MacIntyre'a göre, bizimkiler de dâhil olmak üzere hiçbir toplumu, başlangıçtaki dramatik kaynakları üzerinden anlamaya çalışmadığımız sürece anlamanın bir yolu yoktur (Mela, 2011, s. 106). Peki, bireysel yaşamın birliği neye dayanır? MacIntyre, kişisel kimliği benliğin psikolojik sürekliliğine, benliğin yokluğunu da onun süreksizliğine dayandırmaya çalışmaz. Kişisel kimlik, anlatının karakterinin birliğinin gerektirdiği kimliktir. Çünkü bu biçimin birliği olmadan, anlatılabilir hikâyeleri olan özneler olamaz. Dolayısıyla, benlik bir karaktere bağlıdır ve onun birliği şu şekilde verilir: Anlatının gerektirdiği karakter birliği. MacIntyre'a göre bu, tek bir hayatta vücut bulan bir anlatının birliğiyle ilgilidir (MacIntyre 1985, ss. 217-18; Renani vd., 2022, s. 417).

Kişisel kimliğin inşası, kişisel kimliğin oluşumu için yapılandırılmış bir anlatıyı temel alarak, "iyi bir yaşam nedir?" temel sorusu etrafında döner. Bu bağlamda, MacIntyre'ın duyguculuk eleştirisi, hayata bir düzen ve amaç kazandıran, sınırlar, sosyal çerçeve ve standartlar belirleyerek yaşamın değerlendirilebilmesini sağlayan bir amacın kaybıyla ilgilidir(Hünler, 1997). Aydınlanma sonrası kültürde, belirli bir yüce amaca göre derecelendirilemeyen ahlaki yargılar, eşit derecede geçerli tercihleri ifade eder. MacIntyre, "yaşamın anlatısal birliği" kavramını ortaya atarak, farklı "uygulamalar" arasında seçim yapma sorununu çözmeyi amaçlar. Çeşitli uygulamaların "içsel değerleri" değerlerine göre sıralanmadığından, aralarındaki seçim, insan yaşamının sonunun anlatısal bir birlik olarak kavranmasına göre yapılır. Aksi takdirde, duyguculuğun ayırt edici özelliği olan, hiçbir ölçütü olmayan keyfi bir seçim sorunuyla karşı karşıya kalırdık. İnsan yaşamının anlatısal bir birlik olarak anlaşılması, onun keyfi bir iradenin ifadesi olarak değil, kendi içeriğine ilişkin unsurlar sunan bir öz ifade alanı olarak yüzleşmesini mümkün kılar(MacIntyre, 2007).

Varoluşçuluk açısından kişinin kendini özgürleştirmesi, otantikleşmesi nasıl olanaklıdır? Bu anlamda kendini ve ötekileri tanımlaması veya bir rastlantıya bırakacaksa bile bir anlam dünyasını diğeriyle buluşturması gereklidir. Bu doğrultuda kişi bu olanağı hali hazırdaki geleneği, kültürü veya dili üzerinden sağlayabilecektir. Postmodern düşünceye ilham verdiği sırada Wittgenstein bile, dil oyununun etkinliği açısından yaygın ve olağan dilin sınırlarının veya kapasitesinin önemli olduğuna işaret eder. Bu nedenle bütünüyle özgün eğretilemelerin yer aldığı bir dil oyunu bile eski söz dağarına çok şey borçlu olacaktır. O halde bu görüş içerinde geleneğe yapılan güçlü vurgu bir tür nostalji olarak görülmemelidir. Aksine gelişmiş bir dil, güçlü bir anlatı ve belirleyici bir öğe olarak çağın *ethos*'unu toparlayacak özgün ve özgür düşünceye neden olabilecektir. Söz konusu geleneğin zenginliği çoğu zaman yaratıcı zekaya izin vermiştir. Tarih bunun örnekleriyle doludur. Örneğin Yunan felsefesi ve bilimi daha eski anlatılara, mitolojilere veya kozmogonilere çok şey borçludur. Bu nedenle topluluk yeni erdemler belirleme ve bunları teşvik etmede organik bir bütün haline getirilmelidir. MacIntyre'ın öğretisinde "gelenek" bir baskı unsuru veya özgürlüğün önünde bir engel değildir. Aksine gelenek "kendini gerçekleştirmek ve kendin olmak" bakımından bir olanak ve tartışma zeminidir. MacIntyre için, "bir gelenek iyi durumda olduğunda, her zaman kısmen, o geleneğe özel noktasını ve amacını veren iyilerin peşinde koşmakla ilgili bir tartışmadan oluşur"(MacIntyre, 2007, s. 222). Bu nedenle gelenek bu öğretide olumlu biçimde kullanılır. Özne aklı başında eylemiyle bir üretici veya etkin faaliyet "poiesis" etrafında yaşamını sürdürür yani bireydeki

özgün dönüşümü bu şekilde mümkün kılar. Böylece gelenek bir *praksis*'ten öte bir tür *poisesis* yaratır. O halde, yaratma süreci bir tür "phronesis", aklı başında kimsenin etkinliklerine dayalı bir meseledir. Bu anlamda belirli bir telosa sahip poisesis sanatçının yaratması gibi kişinin kendini üretmesi veya ortaya çıkarmasıdır. Ancak bu yaratıcı etkinlik belirli kültürel normlara ve paradigmaya çok şey borçludur.

Anlatı Temelli Kimlik ve Felsefi Diyalog: MacIntyre'dan İlhamla Danışan-Danışman İlişkisine Yeni Bir Bakış

Felsefi danışmanlık genç ve yeni bir felsefi imkân olarak akademik anlamda tartışılmaktadır. Mutlaka bu yargıya felsefenin "bir bilgelik arayışı" olduğu, Doğuda Buda (Budizm), Lao Tse (Tao) veya Konfüçyüs (Konfüçyüsçülük); Batıda Sokrates, Sofistler, Aristoteles veya Stoacı filozoflar gibi düşünürlerin müstakil öğretileri yoluyla eski çağlardan beri bir tür danışmanlık biçiminde yürütüldüğü ifade edilebilir. Örneğin Sokrates'in Platon üzerindeki etkisi bir tür mentorluk olarak gösterilebilir. Bu etkinlik bir tür yaşam pratiğini, insan psikolojisini, yapıp etmelerini, duygu ve tutkularını anlamak açısından bilgece bir kavrayıştır. Yaşam alanını fraksiyonlarıyla ele almaya gayret eden ilgili öğretiler sorgulayıcı tutum, mantık, analitik düşünme gibi erdemleri kavratmayı ihmal etmemiştir. Aksine daha fazla bu yönlere ilgi göstermiş, duygu ve düşüncelerini tanıma, bunları doğal, zorunlu, duygusal veya rasyonel gibi çeşitli kategoriler altında tasnifleme gibi yöntemlerle davranış öncesi için hazırlayıcı bir etkinliğe örnek olmuşlardır. Bu anlamda metanet, basiret ve iyi hissetme gibi pek çok tutum ve davranış kökeni, kaynakları ve etkileri açısından değerlendirilmiştir. İlgili bu felsefi gelenek veya tavır bugün için felsefi danışmanlık biçimine dâhil edilecek pratiği içermesi nedeniyle bu disiplinin yeni ve genç olması iddiasına karşı çıkış sırasında öne çıkarılan güçlü potansiyeldir.

Spinoza, Schopenhaur, Wittgenstein ve Rorty gibi düşünürlerle Fenomenoloji, Pragmatizm, Eleştirel Teori, Hermeneutik ve Postmodern düşünce gibi görüş ve anlatı bu olanağı canlı tutan felsefi arka plandır. Kaldı ki, zihin ve dil üzerinden Wittgenstein veya Rorty, felsefi araştırmanın "şeylere ayna tutan bir temsil etkinliği"nden öte bir tür "terapötik etkinlik" olduğunu ısrarla ifade etmişlerdir. Ancak özellikle Antik Çağ'da ve ardından Roma felsefesinde görülen ruh esenliğine dair bilgelik felsefi danışmanlık için büyük ölçüde dönüştürülmeye ihtiyaç duymaktadır. Burada çağdaş felsefi danışmanlığı eski, kadim öğretiden ve modern psikolojiden ayırt eden noktalara ve daha önemlisi bu görüşü yine de felsefi kılan yana işaret etmek gerekmektedir(Louw, 2024). Bu anlamda Stoacı filozof Seneca'nın felsefe konusunda şu tanımlaması bu dönüşüm için güçlü bir hareket ettirici olabilir: "Felsefe, erdemi sağlama yolu, düşünce dizgesidir; erdem, bilgenin doğaya uygun bilgisi; bilgelik (sapientia), erdemlere sahip, onları uygulayan kişinin niteliğidir. Erdem, yetkin akıldır, gerçek ve değişmez bir kanıdır."(Seneca, 2018, s. 24). Stoa felsefesi insanın doğa ve kültür karşısındaki durumunu, değiştirmeyi başarabilecekleri ve bu anlamda gücünün yetecekleri ile bu konuda güçlerini aşan ve başarılı olamayacakları olaylar şeklinde ayırt eder. İlgili hayat sahnesi içerisinde erdem bu konuda yerinde veya aklı başında ayrımdır. Tam ve yetkin bir ayrım yani erdeme uygun bu etkinliğin ardından kişilerden beklenen ruhun eylemde etkinliği olarak cesaret ve metanettir. Değiştirebilecekleri konusunda zekâ, bilgi ve nihayet cesaret, zorunlu doğa karşısında uyum ve metanettir.

Erdemler konusunda alternatif görüşler yok değildir. Aksine tıpkı Stoacı filozoflar gibi Klasik Erdem Öğretisi'nden etkilenen Orta Çağ filozofları bu alana ciddi katkılar vermiştir. Metin boyunca gösterilmeye çalışılan erdem türlerine pek çok yeni eklemeler yapmışlardır. Peki, anlatısı ve pratiği açısından erdemleri, kişinin karakterini ve topluluğunu felsefi danışmalık açısından kullanmanın değeri nedir? Bütüncül bir felsefi bakış sorunları ona neden olan bir gelenek düzleminde görmek isterken neyi amaçlamaktadır? Bu soruya MacIntyre'ın görüşü üzerinden başka bir yanıt daha verilebilir. Öncelikle bu görüş bireyi indirgemeye uğratmadan bütüncül bir şekilde ele almaya gayret etmektedir. Yine zamanın ve geleneğinin sınırlılıkları, anlatısının felsefi olanağı ve nihayet erdem etiği çerçevesinde anlamak istemektedir. Modern psikolojinin aksine onun ahlaki tavrının, erdemlerinin, pratiğinin ve telosunun dikkate alınması bu görüşü felsefi bir danışmanlık için güçlü potansiyel oluşturmaya itmektedir. Bu doğrultuda MacIntyre'ın benlik ve daha özel anlamda kimlik tanımlamasının bir başlangıç noktası olabileceğini ifade etmek gerekir. Dolayısıyla metin boyunca incelenen kavramların bu perspektiften yerleri belirlenmeli ve nasıl kullanılacağına dair bir tartışma yaratılmalıdır. Bu felsefi imkân hakkında ülkemizde çok az sayıda çalışma olmakla birlikte yurtdışı kaynaklı yazılara ulaşmak mümkündür. Özellikle çeşitli nicel ve nitel araştırma yöntemleriyle bu görüşün felsefi danışmanlık pratiğinde nasıl yer alacağına dair sayısal veriler etrafında bilimsel makaleler bulunmaktadır. Deney grupları etrafında erdemlerin yaşam bütünlüğü ve iyi oluş üzerine etkisi kontrol edilebilmektedir.

Felsefi danışmanlık açısından odak nedir diye düşünüldüğünde bileşenler üzerinden yanıt vermek gerekebilir? Bu ifadeyle kastedilen, hissedilen sorun öne çıkarıldığında: engellenmişlik, anlamsızlık, kaygı ve endişeler, önemsiz veya değersiz hissetme- danışanın kişiliğinde: özne, birey, kişi, fert, yurttaş veya üye- danışman: rehber, mentor veya filozof- amaç: sorunu çözmek, çatışmayı dindirmek, kişisel rahatlama sağlamak, farklı ve özgün bakış açısı kazandırmak, dağılmış ve parçalanmış anlam dünyasını (ethos) yeniden makulleştirmek. Bu liste mutlaka kolayca genişletilebilir. Bu nedenle felsefi görüş bu odakların her birini kucaklayacak ya da ilgilenecek kadar kuşatıcı olmalıdır. Daha spesifik bir sahada problemleri düşünmek gerekirse örneğin, MacIntyre'ın geleneğin

yaşamın çeşitli evrelerinde pek çok koordinasyon sorununu çözmeye hizmet edebileceğine yönelik iddiası gündeme getirilebilir. Çünkü bir kişi hayatının anlamsız olduğuna karar verirse, dolaylı olarak hayat anlatısının kendisi için anlaşılmaz olduğunu belirtmiş olur. MacIntyre yaşayan geleneği sırasıyla tarihsel olarak genişletilmiş, toplumsal olarak somutlaştırılmış bir argüman ve tam da o geleneği oluşturan amaç, haklar ve pratikler hakkında ve yaşamdaki iyiler peşinde koşmanın nesiller boyunca uzandığı bir argüman olarak tanımlar(MacIntyre, 1984; Arjoon & Rambocas, 2018). Kallenberg, MacIntyre'ın erdem öğretisindeki kavramlarını danışmanlık için kullanışlı bir bağlama yerleştirir. Buna göre, "geleneğin erdemle ilgili tüm çeşitli açıklamaların arka planını oluşturduğu düşünülen ve üç bileşenden müteşekkil temel öğreti şöyle de yorumlanabilir: Tarihsel olarak genişletilmiş (benlik ve topluluk anlatısal olarak genişletilmiş olarak anlaşılır), toplumsal olarak somutlaştırılmış (gelenekler topluluklar içinde yaşanır) ve uzun süredir devam eden argümanlar (ilgililik ve anlam hakkındaki tartışma sürdürüldüğü sürece canlı bir seçenek olarak)."(Kallenberg, 2011). Bu perspektif açıkçası liberal öğretinin aksine benliğin daha geniş bir düzlemden kaynaklandığını ve bu ilişkiden dolayı bu yapıyı eksik bırakan değerlendirmelerin mutsuzluğa neden olacağını iddia eder.

MacIntyre'ın ilkelerin, desteklemeyi amaçladıkları erdemlerden türetilmesi gerektiği yönündeki tavsiyesine uyarak, aşağıdaki prensipler için danışmanlık gelenekleri içindeki erdemleri belirlemek gereklidir(MacIntyre, 1984; Stewart-Sicking, 2008). Açıkçası erdemleri kazandırma konusunda belirli pratiği ve geleneği danışmanın bilmesi gerekir. Burada erdem etiğine yabancı gibi görünecek olsa da Rorty'nin duygudaşlık için önerdiği post-metafizik kültüre ait dayanışma görüşünü kullanmayı denemek istiyorum. Rorty'nin 'ironi' ve 'sympathy' çerçevesinde öne sürdüğü gibi, bireyler (danışanlar) daha fazla sayıda kimseyle tanışıklıklar kurduğunda hem kendilerini gerçekleştirmeleri hem de başkalarıyla karşılaşmaları sırasında daha başarılı olacaklardır(Rorty, 1995). Buna göre danışan danışmanından kendisini (kişilik, kimlik) anlamasını bekleyecektir. Ancak bu tür anlama bir kültürel yakınlaşmayı, hermenötik bir çerçeveyi zorunlu hale getirecektir. Danışan başkalarının gözünde yaptıklarının ne anlama geldiğini veya ne ifade ettiğini merak ederek eylemde bulunur. Bu tepki ya onun anlatısıyla ilişkisini güçlendirmesine ya da temasını yitirmesine neden olacaktır. Bu nedenle danışanın ilgili 'praksis'in bir tür yaratıcı nedeni olan 'ethos'u taşıyan geleneği değerlendirebilmesiyle mümkündür. Ayrıca danışman kendi geleneğinden çıkarak hatta bazen kendi anlatısından ayrılarak bu sohbette yer almalıdır. Ancak danışanın kendisi farklı kültür ve gelenekleri öğrenmek konusunda sınırsız seçeneği kuşatamayacağından danışmanın dil konusunda becerikli olması beklenebilir. Çeşitli erdemleri ve kültürleri anlama ve aktarma konusunda yetenek ancak hem MacIntyre'ın hem de Rorty'nin de ısrarla belirttiği gibi phronesis konusudur. Danışmanın aklı başında ve kültürleri tanıma bakımından deneyim sahibi olması istenir. Bu anlamda erdem tek başına makul gösterilemez veya bir değer olarak öne sürülemez. Yinelemek gerekirse, belirli bir etkinliğin o kişinin anlam dünyasında nerede yer ettiğini ve aynı zamanda başkalarında nasıl bir etki yarattığını göstermek gereklidir. Bu nedenle eylemin ruhun akla uygun etkinliği şeklinde ifade edilen sistematik tutumla ilişkisi güçlendirilmelidir. Modern düşüncenin yarattığı tek bir övülecek erdem, belirli kişilik özellikleri veya spesifik meslekler dışında kişinin hikayesi için uygun erdemler tespit edilmelidir. Bu nedenle erdem etiğine dayalı danışmanlık hangi iyileri kazandırmak istediğini ve bunu hangi erdemlerle kazandırabileceğini tahmin edebilmelidir. Sonuç olarak, bu iddiayla danışmanın çeşitli kültürleri tanıması ve açıkçası danışmanlık veya rehberlik edimini yürütebilmesi için mesleki formasyonuyla birlikte bazı başka erdemleri taşıması gerektiğini belirtmek istiyorum. Örneğin, aklı başında, muhakeme yeteneği olan, analitik düşünen ve empati veya daha önemli olarak duygudaşlığın kökeninde yer eden sempati yeteneği daha güçlü olan kimseler danışmanlığa uygun görünmektedirler. Bu anlamda mantık, gramer ve dilsel çözümlemede yetenekli olmalıdır ki, kendi anlatısından çıkarak danışanın anlatısını bir bağlama yerleştirebilmelidir. Çünkü kişi, amacına ulaşma şeklinde ifade edilebilecek yolculuğunun belirli bir noktasında konumlanmıştır. Yaşamın anlatısal birliği, bireyi aşan bir tarihe sahip bir iyilik arayışını, başarı, başarısızlığı, onur ve şan gibi kriterleri veya dışsal iyileri geniş bir yelpazede değerlendirme yeteneğini varsaydığı için teleolojiktir(MacIntyre 1985, 34).

MacIntyre'ın görüşleri etrafında insan yaşamı talih üzerinden anlaşılmaz. Ayrıca yaşam bütünlüğünü ona veren anlatısıdır. Bir dizi olay ve eylem içerisinde amaçlı eylemi sağlayan etkinliklerin tespit edilmesi gerekir. Ayrıca sorun dışında karaktere odaklanan bu görüş bireyin olduğu kişi ile olmak istediği kişi arasında bölünmüş olduğunu bilir. Arjoon ve Rambocas, MacIntyre'ın görüşünü şöyle bir sıra tavsiyeye dönüştürür: "1. İdeal benliğinizi anlayın (olmak istediğiniz kişi), 2. Gerçek benliğinizi tanıyın (olmak istediğiniz kişi bağlamında gerçek güçlü ve zayıf yönleriniz), 3. Gerçek benliğiniz ile ideal benliğiniz arasındaki 'ahlaki uçurumu' azaltmak için güçlü ve zayıf yönlerinizi nasıl geliştireceğinize karar verin (yani, MacIntyre'ın öğretisi anlamında, insanın tesadüfen olduğu haliyle ve öz doğasını fark etseydi olabileceği hali arasındaki 'ahlaki uçurumu' azaltmak."(MacIntyre, 1984, s. 52); Arjoon & Rambocas, 2018). Bunu yaparken başkalarını dikkate almayı ve yaşamın diğer tüm bileşenlerine duyarlı olmayı da bu öğreti tavsiye eder. Ayrıca başkalarının anlatılarında anlamlı rollere sahip oluruz. Bu durum içsel beklenti dışında toplumsal anlamda yüklenen görev ve sorumlulukların yarattığı beklentiyle birleşir ve kaygıyı

derinleştirebilir. Dolayısıyla, "kendi hikâyemizin başkahramanları olduğumuz için özerk yazarlar değiliz, aynı zamanda başkalarının hikâyelerinin de bir parçasıyız. Bizler, iç içe geçmiş paralel bir anlatılar dizisinin karakterleriyiz. Bunlardan bazıları sıklıkla diğerleriyle bütünleşir"(MacIntyre, 1981, ss. 213-215; Mela, 2011; Renani vd., 2022, s. 421).

Danışmanlığı erdem etiği çerçevesinde benimsemek için danışmanların başkalarının etik gelenekleriyle karşılaşmaya ve kendi geleneklerini incelemeye açık olmaları gerekir(Fowers & Davidov, 2006). Bu anlamda erdem etiğine dair kapsamlı bir bilgisinin olması beklenir. Özellikle tarihsel öyküde bu yaklaşımın kültürel bir tarafının olmasına rağmen evrensel değer ölçütleriyle çatışma yaşamadığı dikkate alınmalıdır. Buna göre çeşitli meslek grupları, aile içinden başlayarak sosyal roller, çevresel beklentiler, mitler, rasyonel ve makul politik veya kamusal meseleler gibi çeşitli tartışma konuları gündeme gelir. Çünkü zihin fizyolojik bir etkilenimin ötesinde dışsal uyaranlara açık, sosyal ve toplumsal bir üründür. Bu nedenle tarihsel olarak ortaya çıkmıştır. Kişiler kendi anlatılarını bir boşluğa değil bu zeminin olanakları üzerine kurarlar. Dolayısıyla açıklık, gelenekler hakkındaki konuşmaların üretken olmasını sağlar çünkü katılımcılar konuşmadan zenginleşmeyi bekler ve bu nedenle diğer görüşleri reddetme olasılıkları daha düşüktür(Arredondo vd., 1996).

Danışan kimliğini nasıl kurmuştur? Hangi geleneksel veya toplumsal anlatılar bu kimliği şekillendirmiştir? Hangi noktada anlatı kopmuş veya parçalanmıştır? Hangi erdemler, bu anlatı bütünlüğünü yeniden inşa etmeye yardımcı olabilir? soruları üzerinden derinlikli bir danışmanlık süreci geliştirilebilir. Danışmanda bu sorular etrafında kişinin kendi kimliğini yeniden anlamlı bir çizgide görebilmesi için açıklık dışında empati yeteneği de gereklidir. Çünkü her birey aslında kendini bir anlatı içerisinde deneyimler ve anlamlandırır. Bu doğrultuda başkalarının eylemlerini de anlatılar arasındaki bağlantı yollarıyla yakınlaştırmak gerekebilir. MacIntyre'ın ifadeleriyle, "hepimiz hayatlarımızda anlatılar yaşarız ve kendi hayatlarımızı yaşadığımız anlatılar üzerinden anladığımız için, anlatı biçimi başkalarının eylemlerini anlamak için uygundur."(MacIntyre, 2007, s. 212). Nihayet erdem etiğine dair yazılarda sıklıkla rastlanan ve danışanda beklenen başka bir temel erdem düşünümsellik olarak gösterilmektedir. Buna göre danışmanların, danışanların teorilerindeki dile getirilmemiş varsayımlarını, incelediklerini ve şeyleri nasıl algıladığını hem bireysel hem de kolektif olarak inceleme alışkanlığına sahip olmaları gerekir(Bourdieu & Wacquant, 1992). Açıklık, kişinin başkalarının geleneklerine olan duyarlılığını artırırken, düşünümsellik, kişinin kendi geleneğine olan duyarlılığını artırır. Düşünümsellik, danışmanların değer tarafsızlığı mitini kabul etmelerini engeller ve onları danışmanlığın danışanlar ve toplum üzerindeki etkilerinden sorumlu kılar.

Danışmanlar, danışanlarını gelenek tarafından anlaşıldığı şekliyle iyi bir yaşama doğru yönlendirirken, onların sorunlarını çözmelerine yardımcı olmak için başkalarının etik geleneklerinden yararlanabilmelidir. Bu nedenle danışan daha fazla kültürle tanışıklık kurmayı başarmalıdır. Rasyonel, kesin ve mutlak bir benlik yerine hayattan kopmayan ancak kendi anlatısının sürekliliğinde bütüncül bir bakış açısının niteliklerini kavramalıdır. Bu süreç, danışmanlık ilişkisinin hedeflerini danışanın geleneğinin bakış açısından ifade etmeyi amaçlasa da kaçınılmaz olarak danışmanın kendi geleneğinin bakış açısını da içerecektir. Bu nedenle danışmanlar, danışanlarının sorunlarıyla kesiştiklerinde etik taahhütleri hakkında onları bilgilendirmeli ve bunları ilişkiye dahil etmek için danışanın onayını almalıdır(Dueck & Reimer, 2003; Stewart-Sicking, 2008, ss. 167-168). Bu nedenle psikoloji kökenli terapiden öte burada etik bir öğretinin çerçevesini çizdiği karakteri de dikkate alan bir anlayış imlenmektedir. Buna göre hayata dair *ethos*'un kurulması ve bir bütün olarak idrak edilmesi sağlanmalıdır. Bu konuda erdem etiği çeşitli *ethos* biçimleri karşısında anlama, yol gösterme ve eğilimi güçlendirme gibi eylemlerde güçlü bir pozisyona sahiptir.

Nihayet bu görüşün güçlü ifadesini yinelemek gerekirse eğer, "benlik, hem bireyin hem de bireyin ait olduğu geleneklerin ürünü ve anlatısal bir tarihe gömülü olarak anlaşılmalıdır."(MacIntyre, 2020; Mela, 2011). MacIntyre'ın bu konuda çok tanıdık tespiti, "bir insan yaşamının birliği, bir anlatı arayışının birliğidir" (MacIntyre, 2021, s. 260) ifadesi, bireyin yaşamındaki parçalı ve bazen zıt deneyimlerin nasıl anlamlı bir bütün oluşturabileceğini gösterir. Bu "anlatı arayışı", bireyin hayatındaki karmaşık ve çok yönlü olayları anlamlandırmak için sürekli olarak oluşturduğu bir çabadır. Modern dünyada bu anlatı arayışının zedelenmesi, bireyin kendini yabancılaşmış hissetmesine yol açar. MacIntyre, modern etik teorilerin bu bütünlük ve anlam arayışını sağlayamadığını ve bu yüzden bireylerin etik ve ontolojik krizler yaşadığını savunur. Ona göre bu krizin üstesinden gelmek için bireyler, hayatlarının anlamını ancak içinde bulundukları toplulukların tarihsel ve kültürel anlatılarıyla bağ kurarak elde edebilirler.

Sonuç

Alasdair MacIntyre, yakın zamanda yitirdiğimiz, komüniteryan veya cumhuriyetçi anlayışın öne çıkan düşünürlerinden birisidir. Aristoteles'in ve Aquinas'ın görüşleri etrafında erdem etiğini temele alan ahlaki anlayışın çağdaş bir versiyonuyla tanınmaktadır. Ahlaki krizi erdem etiğinin terkedilmesi sonucu oluşan hakikat krizi ve kültürel boşluk üzerinden değerlendiren İskoç filozof, modern bireyin parçalanmışlığını *ethos*'un dağılmış olmasına bağlamaktadır. Ona göre, modern etik anlayış, "ahlaki düşüncenin tarihsel sürekliliğini yitirmesi" nedeniyle anlam krizine düşmüştür. MacIntyre, bu durumu "etik parçalanma" olarak

tanımlar. MacIntyre'ın anlatı kimliği ve erdem etiği ilişkisi, modern bireyin anlam arayışına güçlü bir felsefi yanıt sunar. Anlamlılık, ancak bireyin kendi hayatını bir anlatı olarak kavrayıp, bu anlatı içindeki erdemle yüklü pratiği hedeflemesiyle ortaya çıkar. MacIntyre'ın düşüncesi, özellikle bireysel ve toplumsal bağlamları göz ardı eden modern etik yaklaşımlara karşı eleştirel bir duruş sergiler ve hayatın anlam krizini ancak tarihsel ve toplumsal anlatılarla birlikte çözebileceğimizi gösterir.

MacIntyre erdem etiğinin tarihini özgün bir bakış açısıyla analiz etmekle sınırlı kalmaz. Buradan hareketle bir etik teori öne sürer. Özellikle öznenin anlatısal birliğine yönelik güçlü vurgusu, pratikler, gelenekler ve çağdaş toplumsal yapıyı öne çıkarmasıyla liberal politikada yalıtılmış, yalnızlaş(tırıl)mış öznenin sorunlar karşısında çoğu zaman yaşadığı sıkıntılara yanıt aramaktadır. Bu anlamda Aristotelesçi *telos* kavramını öznenin anlatısının temel figürlerinden biri haline getirmesi ayrıca önemli görünmektedir. Bu kavramı özgün bir şekilde yalnızca anlatının bir parçası olan bireyin amacı olarak değil de kendisi de bir hikâye anlatan bireyin parçası haline getirmesiyle daha güçlü bir öğretiye ulaşır. Böylece modern insanın "hangi eylemi tercih etmeliyim", "benim istediğim şey nedir" sorusuyla birlikte "daha istenilir olan hangisidir" sorusunu bir kültürel perspektiften yani daha özelde bir anlatı üzerinden çözümlemesine izin verilmektedir.

Bu çerçevede, felsefi danışmanlığın teori ve pratiğinde MacIntyre'ın anlatı ve erdem kavramlarına sıkı sıkıya bağlı önerisinin uygulanması, bireylerin kimlik ve anlam arayışına önemli katkılar sağlayabilir. Yaşamı anlama imkânının belirli bir zaman, mekân ve medeniyetle iç içe geçtiği göz önüne alındığında, arayış körü körüne bir boşlukta değil, gelenekler içinde ilerler. Çünkü bizler belirli bir hikâyenin taşıyıcılarıyız. Bu yapıda, insan yaşamı için bir hedef fikrine yer vardır, ancak bu hedef insan doğası hakkındaki evrensel iddialara veya belirli bir kültürün gerekliliklerine bağlı değildir(Mela, 2011, s. 111). Bunun yerine, insan yaşamının hedefi, kişinin yaşam öyküsüne uyan ve kişinin geleneği tarafından tanımlanan iyi yaşam pratiklerini sürdürürken erdemde gelişmektir. Erdemlere, pratiklere ve yaşam anlatılarına odaklanarak MacIntyre, etiğin bir öğretici olarak ele alınması fikrini yeniden canlandırmış ve gelenek kavramıyla kültürel farklılıkları ele alabilmiştir. Bu doğrultuda bu görüşün, "yaşamı parçalayan, onu kök ve izlerinden uzaklaştıran ve insan olmak gibi pratiklerle ilişkili bir varoluşu katı, durağan insan doğası" anlayışının dayatmasından kurtaracağını umut etmek önemli görünmektedir. İlgili felsefi umut bu öğretiden hareketlenmiş felsefi danışmanlık yoluyla yaygınlaştırılır ve zamanın ruhunu veya kişisel anlatıyı erdem kaynaklı pratikle buluşturursa mutluluk vaadi gerçekleştirilebilir. Ancak bunun bir retorikten öte somut adımlara ve politik eyleme ihtiyaç duyduğu da başka bir gerçekliktir.

Kaynaklar

Almon, R. L. (2017). The postmodern self in theological perspective: A communal, narrative, and ecclesial approach. Ecclesiology, 13(2), 179-196.

Aristoteles. (2004). The Nicomachean ethics (H. Tredennick & J. Barnes, Ed.; Further revised edition, J. A. K. Thomson, Çev.). Penguin Books.

Aristoteles. (2005). Nikomakhos'a Etik (S. Babür, Çev.). Kebikeç Yayınları.

Aristoteles. (2019). Magna Moralia (Y. G. Sev, Çev.). Pinhan Yayınları.

Aristotle. (1981). The politics (T. A. Sinclair, Ed.; Rev. ed). Penguin Books.

Arjoon, S., & Rambocas, M. (2018). Evaluating the effectiveness of the MacIntyrean philosophical approach in delivering a professional ethics course. International Journal of Ethics Education, 3(2), 135-156.

Arredondo, P., Toporek, R., Brown, S. P., Jones, J., Locke, D. C., Sanchez, J., & Stadler, H. (1996). Operationalization of the multicultural counseling competencies. Journal of multicultural counseling and development, 24(1), 42-78.

Bourdieu, P., & Wacquant, L. J. (1992). An invitation to reflexive sociology. University of Chicago press.

Cicero, M. T. (2020). Tusculanae Disputationes. Independently Published.

D'Andrea, T. D. (2017). Tradition, rationality, and virtue: The thought of Alasdair MacIntyre. Routledge.

Davenport, J. J. (2012). Narrative identity, autonomy, and mortality: From Frankfurt and MacIntyre to Kierkegaard. Routledge.

Diogenes L. (2007). Ünlü filozofların yaşamları ve öğretileri (C. Şentuna, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.

Dueck, A., & Reimer, K. (2003). Retrieving the virtues in psychotherapy: Thick and thin discourse. American Behavioral Scientist, 47(4), 427-441.

Ericson, D. P. (2000). In Plato's Cave: Philosophical Counseling and Philosophers of Education. Philosophy of Education Archive, 81-89.

Erkızan, H. N. B. (2012). Aristoteles'ten Nussbaum'a insan. Sentez Yayıncılık.

Fowers, B. J. & Davidov, B. J. (2006). The virtue of multiculturalism: Personal transformation, character, and openness to the other. American Psychologist, 61(6), 581-594.

Gare, A. (1998). MacIntyre, narratives, and environmental ethics. Environmental Ethics, 20(1), 3-21.

Hünler, S. Z. (1997). Rawls ve MacIntyre: İki adalet arasında: Liberal ve komunitaryan düşüncelerin çatışma alanı. Vadi Yayınları.

Izquierdo, D. L. (2008). Alasdair MacIntyre: An Alternative to Individualism. Krakowskie Studia Międzynarodowe, 1, 69-89.

Jennings, B. (2022). The Solution-Focused Approach as a 'Virtue-Rich' Practice. Journal of Solution Focused Practices, 6(2), 9. https://doi.org/10.59874/001c.75021.

Kallenberg, B. (2011). The Master Argument of MacIntyre's 'After Virtue'. Religious Studies Faculty Publications, 66. https://ecommons.udayton.edu/rel_fac_pub/66.

Kierkegaard, S. (2013). Korku ve Titreme (İ. Kapaklıkaya, Çev.). Araf Yayınları.

Laertios, D. (2003). Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri (C. Şentuna, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.

Louw, J. (2024). Philosophical Counselling as a Method of Practising Contemporary African Philosophy: Setting the Context for a Conversation between Serequeberhan and

Chimakonam. Journal of Comparative Literature and Aesthetics, 47(1),117-130.

MacIntyre, A. (1981). After Virtue: A Study in Moral Theory. University of Notre Dame Press.

MacIntyre, A. (1984). After Virtue. University of Notre Dame Press.

MacIntyre, A. (1997). The Virtues, the Unity of a Human Life, and the Concept of a Tradition. İçinde L. Hinchman ve S. Hinchman (Ed.). Memory, identity, community: The idea of narrative in the human sciences, 241-263, State University of New York Press.

MacIntyre, A. (2001a). Homerik çağdan yirminci yüzyıla ethik'in kısa tarihi (H. Hünler, Çev.). İstanbul: Paradigma Yayınları.

MacIntyre, A. (2001b). Erdem peşinde ahlak teorisi üzerine bir çalışma (M. Özcan, Çev.). Ayrıntı Yay.

MacIntyre, A. (2007). After virtue: A study in moral theory (1981). University of Notre Dame Press.

MacIntyre, A. (2020). Whose justice? Which rationality? (1988). University of Notre Dame Press.

Mela, L. (2011). MacIntyre on Personal Identity, Public Reason, 3(1), 103-113.

Mill, J. S. (2015). On liberty, utilitarianism, and other essays. Oxford University Press.

Mutlu, B. (2018). Alasdair Macintyre'ın çağdaş sorunlar karşısında yeni Aristotelesçiliği. Kilikya Felsefe Dergisi, 1, 39-63.

Plato. (2007). The republic (D. Lee, Çev.). Penguin Books.

Plato. (2022). Sokrates'in savunması (A. Çokona, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Renani, A. A., Hasanzadeh, S., & Sadat, S. E. S. (2022). A criticisim of Alasdair MacIntyre's account of narrative idendity a neuro-philosophical perspective. Roczniki Filozoficzne, 70(4), 415-436.

Rorty, R. (1995). Olumsallık, İroni ve Dayanışma (M. Küçük, A. Türker, Çev.). Ayrıntı Yayınları.

Schneewind, J. B. (1982). Virtue, narrative, and community: MacIntyre and morality. The Journal of Philosophy, 79(11), 653-663.

Selim, F. (2023). Post-Truth Kavramı Üzerine Yeniden Düşünmek. Kaygı. Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi, 22(1), 498-543.

Seneca. (2018). Ahlaki Mektuplar (T. Uzel, Çev.). Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Song Wei & Qin Mingli. (2016). Hermeneutical Analysis of Narrative Approach in MacIntyre's Moral Enquiry. Philosophy Study, 6(6), 337-344. https://doi.org/10.17265/2159-5313/2016.06.002.

Stewart-Sicking, J. A. (2008). Virtues, Values, and the Good Life: Alasdair MacIntyre's Virtue Ethics and Its Implications for Counseling. Counseling and Values, 52(2), 156-171. https://doi.org/10.1002/j.2161-007X.2008.tb00099.x

Wittgenstein, L. (2007). Felsefi Soruşturmalar (H. Barışcan, Çev.). Metis Yayınları.